

Türk Akademisinin Realizmle İmtihanı veya Realizmi Kullanma Kılavuzu - Celil Yiğit

Dünya genelinde uluslararası ilişkiler teorilerinin gözden düştüğü bir dönemden geçiyoruz. John J. Mearsheimer ve Stephen M. Walt (2013), bu durumun tespitini Avrupa merkezli bir dergi seçerek yaparken belki de “uluslararası ilişkiler çalışmalarının teori inşası yükü ABD akademisinin sırtına yüklenmiş vaziyette, Avrupalı meslektaşlarımız teorileri önemsemiyorlar” demek istemiş de olabilirler. Türkiye’de ise durum biraz daha vahim görünüyor.

Mevcut yazına baktığımızda saf kuram çalışmalarının hemen hiç yapılmadığını görüyoruz. Daha

geniş düzlemde, çok az sayıdaki akademisyenin herhangi bir teoriye katkıda bulunmak ya da geliştirmek için çalıştıklarını tespit ediyoruz. Geriye kalan çoğunluk, teoriyi ya bir araç olarak ele alıyor ya da bilimsel olma kaygısıyla çalışmalarında teori kullanma zorunluluğu hissederek, eserlerine metnin geneliyle çok ilişkili olmayan teori kısımları ekliyorlar. Bu minvalde, teori üretmemenin, teorik düşünmemenin veya teorik çalışma yapmamanın Türk akademisinin uluslararası saygınlığına zarar verdiği ortadadır (Aydınlı, vd., 2014: 69).

Bu yazıda, teori üretmekte zorlanan Türk akademisinin, teori kullanmada da sorunlarının olduğunu, uluslararası yazında en çok kullanılan teori olan Realizmin dahi bazı çalışmalarda yanlış anlaşıldığı ve yanlış kullanıldığını örnekleriyle anlatmaya çalışacağım.

Bu yanlış anlaşılmalardan ilki Realizmin esasında 'vur, kır, parçala' söylemiyle özetlenebilecek bir teori olmadığı ve Realist teorisyenlerin de bu kimlikleri nedeniyle otomatikman 'savaş hayranı' kişiler olmadığıdır. Realist paradigma Machiavelli'den bu yana savaş konusunda farklı noktalara evrilmiştir. Örneğin Hans Morgenthau daha 1965'de ABD'nin Vietnam Savaşına karşı çıkarken (Zambernardi, 2011), aynı ülkenin 2003'de Irak'ı işgaline aralarında John J. Mearsheimer, Thomas Schelling, Stephen M. Walt ve Kenneth Waltz'un da bulunduğu çok sayıda Realist itiraz etmişti (New York Times, 2002). Bu nedenle Realist paradigmanın her durumda savaş seçeneğini destekleyeceğini düşünmek doğru bir yaklaşım olmayabilir.

Bir başka yanılğı da, Ofansif Realizmin büyük güçlerin saldırgan olmaları gerektiğini söylediği üzerinedir.

Bir başka yanılğı da, Ofansif Realizmin büyük güçlerin saldırgan olmaları gerektiğini söylediği üzerinedir. İlk olarak Mearsheimer tarafından 2001'de ortaya atılan bu

yaklaşımı ilk okuduğunuzda, devletlere nasıl davranmaları gerektiğini ve ideal olanı anlatan bir teori olduğunu düşünebilirsiniz (Mearsheimer, 2001: 11). Fakat Realizm çalışıyorsanız, teorinin

'ne olması gerektiği' sorusundan ziyade, uluslararası ilişkilerde 'ne olduğu' ve 'neden olduğu' sorularına cevap bulmaya çalıştığını görebilirsiniz (Walt, 2018).

Bu doğrultuda

Ofansif Realizm, 'Büyük güçler hayatta kalmak için güçlerini artırmaları gerektiğini düşünürler, nihayetinde bu güç artırımını da onların trajedisi haline gelir' (Mearsheimer, 2013: 80)

demektedir. Arada küçük gözükken ama önemli bir fark daha var. Özellikle Yapısal Realizm didaktik bir yaklaşım değildir. Diğer bir deyişle, devletlerin ne yapmaları veya ne yapmamaları gerektiğini söylemez; aksine onların neyi, neden yaptıklarını açıklamaya çalışır. Dahası, ne olması gerektiğini anlatan bazı Realistleri Mearsheimer 'İdealist' olmakla suçlar (Mearsheimer, 2011).

Özellikle Yapısal Realizm

çerçevesinde bir çalışma yapıyorsanız veya bir dış politika analizi yapmak niyetindeyseniz, Waltz'un teorisinin dış politikaları açıklayan bir teori olmadığını (Waltz, 1996), Mearsheimer'in

teorisinin de her devleti değil, büyük güçlerin davranışlarını açıklama iddiasında olduğunu unutmamalısınız

(Mearsheimer, 2001: 5). Dolayısıyla, ne Waltz'un ne de Mearsheimer'in teorileriyle söz gelimi Senegal'in Uganda'ya yönelik dış politikasını açıklayamazsınız. Bu *Google Earth*'te

gezinmeye benzer. Haritada oturduğunuz evinizi arattığınızı düşünelim, karşınıza çıkan şeyler evinizin ve komşu evlerin çatıları, varsa parklar ve bahçeler, sokaklar, caddeler ve üzerindeki arabalar olacaktır. Haritada biraz daha genele çıktığınızda artık sadece renkleri görürsünüz; kiremit rengi evlerin çatılarını, yeşiller ağaçlık alanları ve mavi de su alanlarını

gösterecektir. Haritada en genele gittiğinizde ise bu sefer sadece kıtaları, okyanusları ve büyük denizleri görürsünüz. Benzer şekilde, Yapısal Realizm de meselelere en genelden, yani sistem düzeyinden bakar, tek tek aktörlerin dış politikalarını açıklamaz.

Yine Yapısal Realizmi

çalışmanızda kullanıyorsanız teorinin varsayımlarını, sınırlarını, neleri açıklayıp, neleri açıklayamadığını bilmeniz gerekir. Liderlerin söylemleri, karakterleri, ideolojileri, otokratik veya demokratik olup olmadıkları, devletlerin karakterleri, yumuşak güçleri ve benzeri normatif faktörler veya soyut unsurlar, Yapısal Realizm gibi materyalist bir teoriye uymayan bileşenlerdir (Lobell, 2017). Ayrıca Avrupa Birliği veya Şangay İşbirliği Teşkilatı gibi uluslararası örgütleri uluslararası siyasetin temel aktörleri olarak görmeyen Yapısal Realizm, bu oluşumların davranışlarını açıklamak için de uygun bir teori değildir. Öyle ki, Yapısal Realizme göre ister ikili anlaşma olsun, isterse bir örgütü kuran anlaşma olsun, bir anlaşma yapılırken devletleri yönetenler daima 'kim daha çok kazanacak' sorusuna odaklanırlar (Glaser, 1994-1995: 73). Bu doğrultuda, örneğin AB gibi oluşumlar hakkında analiz yaparken Yapısal Realizmin kullanılmaması daha yerinde olacaktır.

Öte yandan, teorilerin birbirinin devamı olduğu yahut paradigma içinde üretilen yeni bir teorinin eskisinden daha iyi olduğu yönünde yaygın bir kanaat de dikkati çekiyor. Oysaki akademik açıdan Neo-Klasik Realizm Yapısal Realizm'den, Yapısal Realizm de Klasik Realizm'den 'daha iyi' teoriler değillerdir. Her biri diğerinin açığını veya ilgilenmediği durumları açıklamaya çalışır. Diğer teorilerde olduğu gibi Realizmde de teoriler analiz seviyelerine göre birbirlerinden ayrışırlar. Dolayısıyla incelediğimiz konuyu son çıkan teorik çerçevede ele alma zorunluluğumuz yoktur. Örneğin, Morgenthau'nın 'Tutucu/Dengeleyici' (1948: 142) kavramıyla da pekâlâ bugünkü bir duruma açıklama getirmeye çalışabilirsiniz.

Neo-Klasik Realizm ise son yıllarda Türkiye'deki akademik çalışmalarda fazlaca kullanılan bir teori olarak karşımıza çıkmaktadır. Teorinin bu denli rağbet görmesinin temel sebeplerinden biri, sanırım ele alınan konunun bütün analiz seviyelerinden analiz yapılabileceğine dair oluşan 'yanlış' kanıdır. Bu tür bir kullanıma örnek vermek gerekirse, Zimbabve dış politikasını inceleyen farazi bir çalışma olduğunu varsayalım. Bu çalışmada devlet başkanı Emerson Mnangagwa'nın

kişilik

özellikleri ile ideolojisine, Zimbabwe'nin uluslararası ilişkiler tarihi çerçevesinde dış politikasında takındığı karakteristik duruşa ve Zimbabwe'nin sahip olduğu imkânlar çerçevesinde uluslararası siyasetteki konumu ile uluslararası sistemin yapısına atıflarda bulunulduğunu görebilirsiniz. Fakat ne yazık ki teoriler bu kadar karmaşayı kaldıramıyorlar. Diğer bir deyişle, bir teorik değerlendirmede 'bütün faktörler önemlidir' diyemezsiniz. Bir davranışı etkileyen sonsuz sayıdaki faktörden çalışmanız için önemli olanları tespit edip çalışmanızı bunun üzerine bina etmeniz gerekir.

Öte yandan, Neo-Klasik

Realistler de ortaya koydukları yaklaşımın Yapısal Realizm kadar sade olmadığını belirtiyorlar (Ripsman, vd., 2016: 178). Yine bu durum halihazırda kuramsal açıdan tartışılmaktadır (Legro & Moravcsik, 1999; Feaver, vd., 2000). Ancak burada bahsi geçen mesele Neo-Klasik Realizm eleştirisi değil, tersine Neo-Klasik Realizm gibi çok sayıda varsayımla yaklaşımlarını inşa etmeye çalışan bir teorinin dahi Türk akademisi tarafından yanlış kullanılıyor oluşudur. Ezcümle, çalışmanızda önemli etmenler kümesi oluşturarak bunu analitik olarak sunmanız gerekir. Aksi takdirde, Neo-Klasik Realizmin *açıklayıcı* bir teori olma iddiasını yok sayıp, *tasvir edici* hale dönüştürmüş olursunuz.

Kısaca, uluslararası

ilişkiler teorileri, uluslararası siyaseti görmeye (anlamaya/açıklamaya) yarayan birer gözlüktür. Nihayetinde, Realizm de bu gözlüklerden biridir. Nasıl uzağı görmeye çalışırken yakın gözlüklerinizi taktığınızda görmekte zorlanırsanız, Realizmin açıklamadığı durumları, onunla açıklamaya çalıştığınızda da ortaya yanlış bir şeylerin çıkacağı kesindir. Öte yandan, kullandığınız teorinin sınırlarını bilerseniz, hangi durumu hangi teoriyle daha rahat açıklayabileceğinizi kestirebilir, çalışmanızda büyük bir yol kat etmiş edebilirsiniz.

* Çalışmada kimseyi zan altında bırakmamak adına, yazar yahut makale ismi vermekten kaçınılmıştır. Yorumları ve katkıları için Doç. Dr. Burak Kadercan ve Gizem Akşit Ergen ile *Panorama* dergisi editör ve hakemlerine teşekkür ederim.

Kaynakça

Aydınlı,

E., Kurubaş, E., & Özdemir, H. (2014). *Yöntem, Kuram, Komplo: Türk Uluslararası İlişkiler Disiplininde Vizyon Arayışları*. İstanbul: Küre Yayınları.

Feaver, P. D., Hellman, G., Schweller, R. L., Taliaferro, J. W., & Wohforth, W. C. (2000). Brother, Can You Spare a Paradigm? (Or Was Anybody Ever a Realist?). *International Security*, 25(1), 165-193.

Glaser, C. L. (1994-1995). Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help. *International Security*, 50-90.

Legro, J. W., & Moravcsik, A. (1999). Is Anybody Still a Realist? *International Security*, 24(2), 5-55.

Lobell, S. E. (2017, Aralık 22). *Structural Realism/Offensive and Defensive Realism*. Şubat 5, 2020 tarihinde Oxford Research Encyclopedia of International Studies: <https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-304> adresinden alındı

Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton.

Mearsheimer, J. J. (2011). Realists as Idealists. *Security Studies*, 20(3), 424-430.

Mearsheimer, J. J. (2013). Structural Realism. T. Dunne, M. Kurki, & S. Smith içinde, *International Relations Theories : Discipline and Diversity* (3 b., s. 77-93). Oxford: Oxford University Press.

Mearsheimer, J. J., & Walt, S. M. (2013). Leaving Theory Behind: Why Simplistic Hypothesis Testing is Bad for International Relations. *European Journal of International Relations*, 19(3), 427-457.

Morgenthau, H. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: A. A. Knopf.

NY Times. (2002, Eylül). *War with Iraq is Not in America's National Interest*.
<https://www.bear-left.com/archive/2002/OP-Ed.pdf> adresinden alındı

Ripsman, N. M., Taliaferro, J. W., & Lobell, S. E. (2016). *Neoclassical Realist Theory of International Politics*. New York: Oxford University Press.

Walt, S. M. (2018). The World Wants You to Think Like a Realist. *Foreign Policy*.

Waltz, K. N. (1996). International Politics is not Foreign Policy. *Security Studies*, 6(1), 54-57.

Zambernardi, L. (2011). The Impotence of Power: Morgenthau's Critique of American Intervention in Vietnam. *Review of International Studies*, 37(3), 1335-1356.

Celil Yiğit, Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora öğrencisidir. Celil Yiğit, lisans eğitimini Marmara Üniversitesi'nde, yüksek lisansını da Yeditepe Üniversitesi'nde "Cyclical Rise and Fall of Offense and Defense: A New Approach to Structural Realism" adlı tez ile yine Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamlamıştır. Uluslararası ilişkiler teorisi, uluslararası siyasette istikrar ve güvenlik ve büyük güç mücadelelerine odaklanan Yiğit, doktora tezinde ise yine Realist paradigma üzerine yoğunlaşmaktadır.